

University of Tehran press

Procedures and methods for translating conceptual metaphors from English to Persian: A case study of the Persian translation of Deathstalker 1

Ali Beikian * 0000-0002-7734-2370

English Language Department, Assistant Professor of Translation Studies, Chabahar Maritime University.
Email: a_beikian@yahoo.co.uk

Parisa Roshandel Hormozi ** 0000-0001-8694-9847

English Language Department, Graduate of Linguistics, Chabahar Maritime University
Email: paris.rshndl@gmail.com

Mehdi Safaie-Qalati *** 0000-0002-6952-2646

English Language Department, Assistant Professor of Linguistics, Chabahar Maritime University.
Email: m.safaieqalati@gmail.com

ABSTRACT

Conceptual metaphors are among the distinctive features of the Sci-Fi genre. However, understanding conceptual metaphors and translating them correctly is a big challenge, which can be overcome using appropriate translation procedures and methods. The current study investigated the procedures and methods for translating conceptual metaphors in the Sci-Fi novel *Deathstalker 1* from English into Persian. To this end, first, a parallel corpus of 150 English sentences containing conceptual metaphors and their Persian translations was built using stratified random sampling. Then the type of each conceptual metaphor and their cross-domain mappings were determined following [Lakoff and Johnson \(2003\)](#). Finally, the translation procedures and methods applied for translating each conceptual metaphor were identified based on [Schmidt's \(2012\)](#) translation procedures and [Newmark's \(1988\)](#) translation methods, respectively. It was found that 'translating a conceptual metaphor to conceptual metaphor,' which preserves the type of conceptual metaphor, cross-domain mapping, and meaning, was the most frequent translation procedure (60%). Similarly, literal translation, adding up to 61%, was the most frequently used translation method. The findings suggest that the relative similarity between Persian and English conceptual systems and the conceptual metaphors' universality result in understanding conceptual metaphors and cross-domain mapping between the two languages despite their linguistic differences.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 24 September 2022
Received in revised form 29 November 2022
Accepted: 11 December 2022
Available online: Summer 2023

Keywords:

cognitive linguistics, conceptual metaphor, translation procedures, translation methods, translation studies

Beikian, A., Roshandel Hormozi, P., & Safaie-Qalati, M. (2023). Procedures and methods for translating conceptual metaphors from English to Persian: A case study of the Persian translation of *Deathstalker 1*. *Journal of Foreign Language Research*, 13 (2), 335-349. <http://doi.org/10.22059/jflr.2023.352312.1001>

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2023.352312.1001>

* Ali Beikian, Assistant Professor of Translation Studies, Chabahar Maritime University – Corresponding Author

** Parisa Roshandel Hormozi, M.A. Graduate of Linguistics, Chabahar Maritime University

*** Mehdi Safaie-Qalati, Assistant Professor of Linguistics, Chabahar Maritime University

انتشارات دانشگاه تهران

پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی

شاپای چاپی: ۴۱۲۳-۲۵۸۸ شاپای الکترونیکی: ۷۵۲۱-۲۵۸۸

https://jflr.ut.ac.ir

Email: jflr@ut.ac.ir

رویه‌ها و روش‌های ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی: بررسی موردی ترجمه فارسی جلد اول رمان علمی تخیلی دث/استاکر

علی بیکیان*

0000-0002-7734-2370

گروه زبان انگلیسی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار.. رایانامه: a_beikian@yahoo.co.uk

پریسا روشن‌دل هرمزی**

0000-0001-8694-9847

گروه زبان انگلیسی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار... رایانامه: paris.rshndl@gmail.com

مهدی صفایی قلاتی***

0000-0002-6952-2646

گروه زبان انگلیسی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار... رایانامه: m.safaiqalati@gmail.com

چکیده

با وجود جهان‌شمولی مبنای بدنامند استعاره مفهومی، گونه‌گونی‌هایی در بازنمایی استعاره مفهومی در فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف مشاهده می‌شود. این امر باعث می‌شود که درک درست مترجم از استعاره مفهومی و بیان صحیح آنها در زبان مقصد چالش‌برانگیز و مستلزم استفاده از رویه‌ها و روش‌های ترجمه مناسب باشد. در پژوهش حاضر، به بررسی رویه‌ها و روش‌های ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی به کاررفته در جلد نخست رمان علمی تخیلی دث/استاکر پرداخته شد. بدین منظور، ابتدا جملات حاوی استعاره مفهومی از صفحات مضرب ۱۰ جلد اول رمان طبق چهارچوب نظری لیکاف و جانسون (۲۰۰۳) استخراج و سپس، ۱۵۰ جمله از آنها با کمک نرم‌افزار به روش تصادفی انتخاب شدند. در مرحله اول، نوع و انطباق میان‌دامنه‌ای استعاره‌های موردنظر تعیین گردید. در مرحله دوم، ابتدا رویه‌هایی که در ترجمه این استعاره‌ها و انطباق آنها به کاررفته بودند بر اساس نظریه اشمیت (۲۰۱۲) و سپس روش‌های ترجمه استعاره مفهومی بر پایه چهارچوب نظری نیومارک (۱۹۸۸) به صورت تحلیل و استدلال مقایسه‌ای شناسایی و بررسی شدند. نتایج نشان داد رویه «ترجمه استعاره مفهومی به استعاره مفهومی»، که باعث حفظ نوع استعاره مفهومی، انطباق میان‌دامنه‌ای، و معنا می‌گردد به میزان ۶۰٪، و روش «ترجمه تحت‌اللفظی» با ۶۱٪، بیشترین میزان کاربرد را در ترجمه استعاره مفهومی دارند. به علاوه، شباهت‌های نسبی بین سامانه‌های مفهومی فارسی و انگلیسی و جهان‌شمول بودن استعاره‌های مفهومی نوعی هم‌پوشانی به وجود می‌آورند که با وجود فرهنگ‌های متفاوت، منجر به درک استعاره مفهومی و انطباق میان‌دامنه‌ای این دو زبان می‌گردد. همچنین، بازانطباق استعاره ساختاری حین ترجمه در زبان فارسی نسبت به دو نوع دیگر استعاره بیشتر رخ می‌دهد.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۰۷/۰۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۹/۰۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۰
تاریخ انتشار: تابستان ۱۴۰۲
نوع مقاله: علمی پژوهشی

کلید واژگان:

استعاره مفهومی، روش‌های ترجمه، رویه‌های ترجمه، زبان‌شناسی شناختی، مطالعات ترجمه.

بیکیان، علی، روشن‌دل هرمزی، پریسا، و صفایی قلاتی، مهدی. (۱۴۰۲). رویه‌ها و روش‌های ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی: بررسی موردی ترجمه فارسی جلد اول رمان علمی تخیلی دث/استاکر. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*, ۱۳ (۲), ۳۳۵-۳۳۸.

DOI: http://doi.org/ 10.22059/jflr.2023.352312.1001

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: http://doi.org/ 10.22059/jflr.2023.352312.1001

* علی بیکیان، استادیار مطالعات ترجمه، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار - نویسنده مسئول

** پریسا روشن‌دل هرمزی، فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار

*** مهدی صفایی قلاتی، استادیار زبان‌شناسی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار

۱. مقدمه

رمان علمی تخیلی یکی از ژانرهای پرطرفدار عصر حاضر است. ترکیب استفاده از استعاره‌های ادبی متعارف و کاربرد پرشمار استعاره‌های مفهومی برای مفهوم‌سازی مفاهیم انتزاعی مرتبط با مفاهیم علمی و تخیلی از ویژگی‌های شاخص و متمایزکننده این ژانر نسبت به دیگر ژانرهای ادبی است. یکی از سازوکارهای ذهن انسان برای مفهوم‌سازی امور انتزاعی توسل به استعاره‌های مفهومی است. نظام‌های ارتباطی انسان، از جمله زبان طبیعی، بر همین سامانه مفهومی استعاری استوار است؛ از این رو، عبارت‌های بازنماینده استعاره‌های مفهومی در زبان طبیعی نمودهایی از همین راهکار جهان‌شمول و گریزناپذیر ذهن انسان برای ایجاد مفاهیم انتزاعی هستند (لیکاف و جانسون^۱، ۲۰۰۳، ص. ۴). با وجود جهان‌شمولی مبنای بدنمندی استعاره‌های مفهومی، گونه‌گونی‌هایی در بازنمایی استعاره‌های مفهومی در فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف مشاهده می‌شود (کوچش^۲، ۲۰۰۵، صص. ۴-۵)؛ همین امر باعث می‌شود که درک درست مترجم از استعاره‌های مفهومی برای انتقال درست مفهوم آنها از زبان مبدأ به زبان مقصد چالش‌برانگیز و مستلزم استفاده از رویه‌ها و روش‌های ترجمه مناسب باشد (گلفام و نهانودی، ۱۴۰۱). به علاوه، «استعاره دارای معانی ایستا و یکپارچه نبوده و به طور بالقوه می‌تواند معانی متعددی را خلق کند» (اسنادگراس و کوین^۳، ۱۹۹۱، به نقل از اسفندیاری و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۲۰۳).

بین استعاره مفهومی و نمود زبانی آن، تفاوتی اساسی وجود دارد. یکی از دلایل این امر تفاوت فرهنگی و زبانی است که باعث می‌شود استعاره مفهومی از زبانی به زبان دیگر به صورت‌هایی مختلف نمود پیدا کند (لیکاف و جانسون، ۲۰۰۳؛ کوچش، ۲۰۱۷؛ و تبیت و کیندر^۴، ۲۰۱۶). به عقیده کوچش (۲۰۱۰ و ۲۰۰۵)، توسل به استعاره مفهومی برای مفهوم‌سازی مفاهیم انتزاعی از طریق نگاشت آنها به تجربه‌های بدنمندی امری جهان‌شمول است، اما تجربه‌های بدنمندی و مفاهیم ملموس حوزه مبدأ ممکن است در فرهنگ‌ها، دوره‌های تاریخی، و زبان‌های متفاوت، به صورت‌های متفاوتی انتخاب گردند؛ و همین امر مبنای بروز گونه‌گونی در کاربرد استعاره مفهومی در جوامع مختلف است. بدین ترتیب، در مواردی که بازنمایی امر انتزاعی در قالب استعاره مفهومی از زبانی به زبان دیگر متفاوت است، انتقال درست مفهوم استعاره مفهومی از

زبان مبدأ به زبان مقصد نیازمند ترجمه‌ای دقیق است (نیومارک^۵، ۱۹۸۸). وینی و داربلنی^۶ (۱۹۹۵) معتقدند که منظور از انتقال درست مفهوم استعاره، یکسان بودن انطباق میان دامنه‌ای استعاره در زبان مبدأ و مقصد است. به عبارتی، نوعی مطابقت و تشابه بین استعاره مفهومی زبان مبدأ و مقصد وجود داشته باشد.

حال، این مسئله مطرح است که در ترجمه عبارت‌های استعاری مفهومی از انگلیسی به فارسی، نوع استعاره مفهومی و انطباق میان دامنه‌ای تا چه میزانی حفظ می‌گردد؛ و برای ترجمه این عبارت‌ها، کدام رویه‌ها و روش‌های ترجمه به کار می‌روند. برای یافتن پاسخ مسئله، پرسش‌های اصلی پژوهش به شرح زیر مطرح گردید: ۱. چه رویه‌هایی برای ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی رمان علمی تخیلی دث/استاکر به رفته است؟ ۲. چه روش‌هایی برای ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی رمان علمی تخیلی دث/استاکر به کار رفته است؟

باتوجه به پیشینه پژوهش، می‌توان گفت که پژوهش حاضر از چند جنبه دارای نوآوری است: بررسی توأمان روش‌ها و رویه‌های به کار رفته در ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی؛ استفاده از یک پیکره موازی و روبریک نظام‌مند؛ و استخراج داده‌ها از یک رمان علمی تخیلی، که دارای ویژگی‌هایی متمایزی نسبت به سایر ژانرهای ادبی رمان است.

۲. پیشینه پژوهش

۲.۱ انواع استعاره مفهومی

تمام استعاره‌های مفهومی در سه دسته ساختاری، هستی‌شناسی، و جهت‌مند جای می‌گیرند (لیکاف و جانسون، ۲۰۰۳). درک ساختار یک تجربه در قالب تجربه دیگر با در نظر گرفتن چندین مشخصه جزئی مشترک بین دو مفهوم، این امکان را به بشر می‌دهد تا بسیاری از مفاهیم انتزاعی را به واسطه تجربه درک کند. مفاهیمی چون عشق، زندگی، ایده، فهم، اهمیت، و ثروت به شکل تجربه‌ای ساختارمند در قالب یک تجربه جسمانی و عینی قرار گرفته و مفهوم‌سازی می‌شوند.

کوچش (۲۰۱۰) بر این باور است که استعاره ساختاری از استعاره هستی‌شناسی نشئت می‌گیرد. به عبارت دقیق‌تر، یک مفهوم انتزاعی برای قابل فهم شدن، در قالب ساختاری با ملزومات چندگانه مفهوم‌سازی می‌شود، به این صورت که در

⁴ Simon Tebbit & John J. Kinder

⁵ Peter Newmark

⁶ Jean-Paul Vinay and Jean Darbelnet

¹ George Lakoff & Mark Johnson

² Zoltán Kövecses

³ Snodgrass, A., & Coyne, R.

سطح پایه‌تر سازماندهی مفهومی، نخست، ماهیتی مادی و فیزیکی گرفته و عینیت می‌یابد؛ سپس، ویژگی‌های یک جسم مادی و ساختار فیزیکی به آن نسبت داده می‌شود.

استعاره جهت‌مند دارای گستره‌ای کوچک‌تر از مفاهیم انتزاعی نسبت به استعاره هستی‌شناسی است. در استعاره مفهومی جهت‌مند، مفاهیم انتزاعی از منظر جهاتی چون بالا، پایین، جلو، عقب، دور، نزدیک، زیر، و رو سامان می‌یابند و درک می‌شوند. این جهات، به واسطه تجربه‌ای که از طریق جسم کسب می‌گردد باعث مفهوم‌سازی مفاهیم انتزاعی چون شادی، خوبی، عقلانیت، تسلط، و سلامتی می‌شوند.

۲،۲ رویه‌ها و روش‌های ترجمه استعاره مفهومی

رویه ترجمه در ادبیات این حوزه بر تغییرات زبانی چون تبدیل یک عبارت به یک واژه یا بالعکس، تغییر ادات کلام، و یا ساختار جمله متمرکز است (نیومارک، ۱۹۸۸). به علاوه، طبق نظر وینی و داربنلی (۱۹۹۵)، رویه بر اساس عوامل بافتی متن، برای ترجمه جمله، عبارت، و واژه به کار می‌رود. نظریه پردازان بنام بسیاری از جمله ناید^۷ (۱۹۶۴) و نیومارک (۱۹۸۸) در رابطه با رویه‌های ترجمه به مطالعه پرداخته‌اند. اما بنا بر هدف پژوهش حاضر، آنچه مورد نظر است رویه‌های ترجمه استعاره مفهومی می‌باشد. در واقع، ماهیت شناختی استعاره مفهومی کاربرد رویه‌های خاصی را می‌طلبد که بر اساس دیدگاه نظریه پردازان حوزه ترجمه شناختی استوار است. از این جمله می‌توان به شفنر^۸ (۲۰۰۴)، و مندلیت^۹ (۱۹۹۵) اشاره کرد. به بیان دیگر، انطباق میان دامنه‌ای استعاره مفهومی از جنبه‌هایی دارای عدم تقارن است. لایه سطحی‌تر استعاره مفهومی عبارت استعاره است؛ به این معنی که استعاره مفهومی حضور خود را به واسطه عبارت استعاره نشان می‌دهد. بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که برای انتقال پیام استعاره مفهومی و دستیابی به این انطباق و انضمام مفهومی، اولویت در ترجمه عبارت‌های استعاره است. ماسی^{۱۰} (۲۰۱۷) معتقد است:

دو روش انتقال معنا در فرایند ترجمه قابل توجه است (شاتل‌ورث^{۱۱}، ۲۰۱۴): اول فرایند و محصول انطباق میان دامنه‌ای در سامانه مفهومی زبان مبدأ (لیکاف، ۱۹۹۳)، و دوم ترجمه این انطباق به زبان مقصد که بنا بر گفته ماسی (۲۰۱۶) باز انطباق^{۱۲} نام دارد (ماسی، ۲۰۱۷، ص. ۱۷۵).

باتوجه به این امر، چندی از طبقه‌بندی نظریه پردازان ترجمه شناختی در رابطه با رویه‌های ترجمه استعاره مفهومی به اختصار معرفی خواهد شد. تیت و کیندر (۲۰۱۶، صص. ۴۱۹ و ۴۲۰) سه رویه را برای ترجمه استعاره مفهومی در نظر گرفته‌اند: «حفظ تمام عبارت‌های استعاره توسعه‌یافته یک استعاره مفهومی؛ حذف بعضی از عبارت‌های استعاره در حین حفظ برخی دیگر؛ و واگذاری استعاره توسعه‌یافته بنا بر عبارت‌های استعاره زبان مقصد». مندلیت (۱۹۹۵)، به نقل از مراچی^{۱۳}، (۲۰۱۷) دو رویه «شرایط انطباق یکسان» و «شرایط انطباق متفاوت» را پیشنهاد می‌کند؛ و شفنر (۲۰۰۴) نیز، در بحث ترجمه استعاره مفهومی در متون سیاسی، الگوهای خود را این‌گونه معرفی می‌کند: الف) استعاره مفهومی در متن مبدأ و مقصد یکسان است، ولی عبارت‌های استعاره متفاوت هستند؛ ب) عبارت‌هایی که مضمون مؤلفه‌های ساختاری طرح‌واره مفهومی پایه در زبان مبدأ را آشکار می‌کنند جایگزین این مؤلفه‌ها در زبان مقصد می‌شوند؛ ج) استعاره در زبان مقصد نسبت به زبان مبدأ با جزئیات و دقت بیشتری شرح داده می‌شود؛ د) عبارت‌های استعاره متفاوت که از استعاره مفهومی یکسانی تأثیر می‌پذیرند در زبان مبدأ و مقصد به کار می‌روند؛ ه) عبارت‌هایی که در زبان مقصد استفاده می‌شوند جنبه‌ای متفاوت از استعاره مفهومی را آشکار می‌سازند.

اما رویه‌های پیشنهادی اشمیت (۲۰۱۲) عبارت‌اند از: ۱- الف) ترجمه عبارت استعاره به عبارت استعاره دارای استعاره مفهومی، انطباق و معنای یکسان؛ ۱-ب) ترجمه عبارت استعاره به عبارت استعاره دارای استعاره مفهومی و معنای یکسان اما انطباق متفاوت؛ ۲) ترجمه عبارت استعاره به عبارت استعاره دارای استعاره مفهومی و انطباق متفاوت اما معنای یکسان؛ ۳) ترجمه عبارت استعاره به عبارت غیراستعاره دارای معنای یکسان؛ ۴) ترجمه عبارت استعاره به عنصر صفر؛ ۵) ترجمه عبارت غیراستعاره به عبارت استعاره دارای معنای یکسان؛ و ۶) ترجمه عنصر صفر به عبارت استعاره.

در پژوهش حاضر، از رویه‌های ترجمه استعاره مفهومی اشمیت (۲۰۱۲) به دلیل در نظر داشتن همه حالت‌ها و به نسبت کامل‌تر بودن، استفاده شد. افزون بر این، در پژوهش‌های مشابه پیشین، مانند اشمیت (۲۰۱۴)، کایتروبیچ^{۱۴} (۲۰۱۸)، و

¹¹ Mark Shuttleworth

¹² Remapping

¹³ Khadidja Merakchi

¹⁴ Enisa Kajtazović

⁷ Eugene Nida

⁸ Christina Schäffner

⁹ Nili Mandelbit

¹⁰ Gray Massey

ووجکوویچ^{۱۵} (۲۰۲۰)، نیز از رویه‌های اشمیت (۲۰۱۲) استفاده شده است.

از دیدگاه وینی و داربلنی (۱۹۹۵)، انتخاب روش ترجمه به این معنا است که مترجم با در نظر گرفتن ویژگی‌های زبانی دو زبان مبدأ و مقصد و پیام متن مبدأ، یک شمای کلی از متن مبدأ و پیام نویسنده در ذهن خود ایجاد می‌کند؛ سپس، با توجه به ضرورت انتقال صحیح پیام به زبان مقصد، یک روش برای کلیت فرایند ترجمه و انتقال پیام برمی‌گزیند. در واقع، روش ترجمه برای کلیت متن به کار می‌رود. دیدگاه برخی از نظریه‌پردازان ترجمه با توجه به جامعیت و فراگیر بودن طبقه‌بندی ارائه شده توسط آنها معرفی می‌شود. وینی و داربلنی (۱۹۹۵) روش‌های ترجمه را در دو دسته روش «مستقیم» و روش «غیرمستقیم» قرار می‌دهند. کریستال^{۱۶} (۱۹۹۷)، به نقل از فیسول^{۱۷} (۲۰۱۹) این روش‌ها را به سه دسته «واژه‌به‌واژه»، «تحت‌اللفظی»، و «آزاد» تقسیم‌بندی می‌کند؛ نیومارک (۱۹۹۸) هشت روش ترجمه را، که شامل موارد واژه‌به‌واژه، تحت‌اللفظی، وفادار، معنایی، ارتباطی، اصطلاحی، آزاد، و اقتباسی هستند، معرفی می‌کند. او این روش‌ها را در دو دسته کلی مبدأمحور و مقصدمحور قرار می‌دهد؛ که مجموع آنها به صورت یک پیوستار قرار می‌گیرند و از بیشترین قرابت به زبان مبدأ، از منظر فرم، معنا، و فرهنگ زبان، به سمت بیشترین قرابت به زبان مقصد می‌روند.

از بین روش‌های ترجمه فوق، روش‌های ترجمه نیومارک (۱۹۸۸) برای تحلیل داده‌های پژوهش حاضر استفاده شدند. به علاوه، پژوهش‌های دیگری چون ایلین^{۱۸} (۲۰۱۶)، عقیقه^{۱۹} (۲۰۱۲)، ژنگ^{۲۰} (۲۰۱۸)، نورحقیفه^{۲۱} (۲۰۱۹)، شیبیتا و هورتونو^{۲۲} (۲۰۲۰)، نوگراها و همکاران^{۲۳} (۲۰۱۷)، و گیتینینگ و همکاران^{۲۴} (۲۰۱۸) نیز از روش‌های ترجمه نیومارک (۱۹۹۸) برای ترجمه استعاره مفهومی بهره گرفته‌اند.

۲،۳ پژوهش‌های پیشین

افراشی و وادی‌پور (۱۳۹۰) رویه‌های ترجمه استعاره‌های مفهومی را در دو فیلم مستند، بر اساس ویژگی‌های زبانی مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که قرابت ویژگی‌های فرهنگی دو زبان، تأثیر بیشتری در ترجمه‌پذیری دارد و بالعکس. به علاوه، استعاره مفهومی در متن مبدأ اغلب به

رونوشتی از استعاره مفهومی زبان مقصد ترجمه شده‌اند. افراشی و همکاران (۱۳۹۰) با مطالعه استعاره مفهومی جهت‌مند از اسپانیایی به فارسی، بر اساس رویکرد تطبیقی و طبق نظریات لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، در سطح نمود و نگاشت استعاری، با بررسی ۳۸ استعاره مفهومی جهت‌مند در نسخه اصلی و ترجمه یک رمان، دریافتند که تفاوت‌های بین دو زبان برگرفته از عوامل فرهنگی است. اما کاربران دو زبان در درک جهت تشابهات بیشتری دارند که حاکی از نقش مکان و جهت در تعیین استعاره مفهومی است.

صراحی (۱۳۹۱) با مطالعه ترجمه استعاره‌های مفهومی حسی بنیادین و رنگ‌واژه در فارسی و انگلیسی با توجه به دیدگاه کوچش (۲۰۰۵)، دریافت که شباهت‌های استعاری بین دو زبان ناشی از جهان‌شمولی بودن و تفاوت‌ها نشأت گرفته از فرهنگ‌وابستگی زبان است. امیری شایسته (۱۳۹۳) به بررسی ترجمه استعاره‌های مفهومی در سه قصیده پروین اعتصامی از دیدگاه کوچش پرداخت. نتایج وی حاکی از همانندی بالای استعاره‌ها و همچنین بسامد بالای تکرار دامنه‌های مبدأ و مقصد یکسان در دو زبان است. همچنین، خاکی‌پور و امجد (۲۰۱۹) نشان دادند که فرهنگ‌وابستگی زبان باعث تفاوت انطباق استعاری از زبانی به زبان دیگر می‌شود؛ و انطباق استعاری ظرف و گذر زمان به دلایل فرهنگی و فرازبانی، در فارسی و انگلیسی یکسان نیستند.

سالمی و جعفرپور (۲۰۲۰) به این نتیجه رسیدند که جهان‌شمولی استعاره مفهومی باعث ایجاد شباهت، و فرهنگ‌وابستگی زبان‌ها باعث ایجاد تفاوت بین عبارت‌های استعاری دو زبان می‌گردد؛ و مطالعه توصیفی تحلیلی و تطبیقی شادمان و همکاران (۱۴۰۰) در دو سطح استعاره شباهتی و استعاره خاص از بخشی از صحیفه سجادیه و دو نسخه ترجمه‌شده موسوی گرمارودی و الهی‌قمشه‌ای نشان داد که مترجمان رویکردهایی متفاوت در ترجمه این اثر داشته‌اند. استعاره خلاقانه حاصل کار موسوی گرمارودی و ترجمه غیراستعاری نتیجه تلاش الهی‌قمشه‌ای بوده است.

21 Nafia Dewi Nurhanifah

22 Wulan Sahabitah & Hortono

23 Aditya Nugraha, Muhammad Aprianto Budie Nugroho, & Yudi Rahman

24 Dela Fransiska Ginting, Rina Mariati Nainggolan, & Umar Mono

15 Marta Vočković

16 David Crystal

17 Saifudin Agus Faishol

18 Ding Ailan

19 Wachidatul Afifah

20 Wang Zheng

به همین ترتیب، پاتریک و همکاران^{۲۵} (۲۰۱۰) نشان دادند که عوامل زبانی، فرهنگی، و قصد و آگاهی نویسنده زبان مبدأ به صورت نسبی در حفظ، حذف، و تغییر استعاره مفهومی، دخالت دارد. چن و همکاران^{۲۶} (۲۰۱۳) با بررسی رویه‌های به کاررفته در ترجمه انگلیسی به چینی تبلیغات، به این نتیجه رسیدند که از ۴۲ استعاره مفهومی ساختاری، ۳۲ مورد به ساختاری، ۲ مورد به هستی‌شناسی، و ۸ مورد به عبارت غیراستعاری ترجمه شدند، و هیچ ترجمه‌ای از استعاره ساختاری به جهت‌مند صورت نگرفته بود؛ از ۴۴ استعاره هستی‌شناسی، ۸ مورد به ساختاری، ۲۳ مورد به هستی‌شناسی، و ۱۳ مورد به عبارت غیراستعاری ترجمه شدند، و هیچ ترجمه‌ای از استعاره هستی‌شناسی به جهت‌مند صورت نگرفته بود؛ و در نهایت، از ۹ مورد استعاره جهت‌مند، ۳ مورد به ساختاری، ۵ مورد به جهت‌مند، و ۱ مورد به عبارت غیراستعاری ترجمه شد، و هیچ ترجمه‌ای از استعاره جهت‌مند به هستی‌شناسی صورت نگرفت. اشمیت^{۲۷} (۲۰۱۴)، با بررسی ترجمه انگلیسی استعاره‌های مفهومی به کاررفته در زیرنویس یک فیلم کروات، ثابت کرد که جهان‌شمولی استعاره مفهومی باعث ترجمه یکسان انطباق استعاری می‌شود، اما فرهنگ‌وابسته بودن آن منجر به انطباق استعاری متفاوت یا ترجمه غیراستعاری می‌شود. همچنین، نایس^{۲۸} (۲۰۱۵) دریافت که تفاوت‌های فرهنگی باعث ترجمه به روش واژه‌به‌واژه یا به عبارت غیراستعاری می‌شود. لی‌ینگ و لو^{۲۹} (۲۰۱۵) با بررسی ترجمه چینی به انگلیسی گزارش‌های خبری، دریافتند که سه روش متداول برای ترجمه استعاره‌های مفهومی عبارت‌اند از حفظ، جابه‌جایی، و حذف استعاره مفهومی. مگانتارا^{۳۰} (۲۰۱۷) پس از بررسی و مقایسه روش‌های ترجمه استعاره‌های مفهومی به کاررفته در ترجمه انگلیسی یک رمان اندونزیایی، دریافت که از ۱۰۲ استعاره مفهومی، ۷۲ مورد به استعاره مفهومی، ۲۶ مورد به عبارت غیراستعاری، و ۴ مورد به تشبیه ترجمه شده بود. شجاع و همکاران^{۳۱} (۲۰۱۹) پس از بررسی رویه‌های ترجمه انگلیسی به عربی استعاره‌های مفهومی به کاررفته در ترجمه دریافتند که سه روش ترجمه تحت‌اللفظی، ترجمه غیراستعاری، و تشریح به ترتیب بیشترین بسامد را داشتند.

۳. روش پژوهش

هدف پژوهش حاضر بررسی رویه‌ها و روش‌های ترجمه استعاره‌های مفهومی از انگلیسی به فارسی است؛ از همین رو جامعه آماری پژوهش حاضر بسیار مبسوط است و تمامی متن‌های ترجمه شده از انگلیسی به فارسی را در برمی‌گیرد. از آنجا که چنین پیکره‌ای اصولاً در دسترس نیست و نیز برای استخراج نمونه‌های حاوی استعاره مفهومی، لازم است پژوهشگر خود به صورت هرمنوتیکی عبارات را تفسیر کند، بدیهی است که نمونه‌گیری صرفاً تصادفی امکان‌پذیر نمی‌بود. بر همین اساس ترکیبی از روش‌های نمونه‌گیری در دسترس، هدف‌مند، و لایه‌بندی‌شده نامتناسب برای استخراج نمونه مورد استفاده قرار گرفت. بدین صورت که از میان متون ترجمه شده، متن رمان‌های ترجمه شده‌ای که متن نسخه‌های انگلیسی و فارسی آنها به صورت الکترونیکی «در دسترس» بودند در نظر گرفته شدند و از میان ژانرهای ادبی مختلف، ژانر علمی تخیلی که احتمال بازنمایی مفاهیم انتزاعی در آنها بیشتر است «به صورت هدف‌مند» به عنوان ژانر هدف انتخاب شد. سرانجام، با لحاظ این هدف که تفاوت سبک نویسنده بر نتایج تأثیرگذار نباشد، تنها یک کتاب و یک نویسنده، یعنی جلد نخست رمان علمی تخیلی *دث/ستاگر (گرین، ۱۹۹۵)*، به عنوان نمونه برای انجام یک «بررسی موردی» انتخاب شد. جلد نخست این رمان، ترجمه خانم آرزو احمی (گرین، ۱۳۹۲/۱۹۹۵) که به صورت الکترونیکی در دسترس بود، به عنوان پیکره پژوهش انتخاب گردید. اما به دلیل حجیم بودن کتاب و در نتیجه حجیم شدن نمونه، با استفاده از یک روش «نمونه‌گیری لایه‌بندی‌شده نامتناسب»، عدد ۱۰ به عنوان عدد تصادفی برای انتخاب صفحه‌های کتاب در نظر گرفته شد و استعاره‌های مفهومی به کاررفته در صفحات مضرب ۱۰ استخراج و ذیل ستون (A) یک کاربرگ نرم‌افزار اکسل درج شدند. اما به دلیل زیاد بودن تعداد جملات استخراج شده و کاهش دقت پژوهش حاضر، ۱۵۰ جمله (از کل ۷۳۲ جمله اولیه) موجود در این صفحه توسط نرم‌افزار برخط^{۳۱} به صورت تصادفی انتخاب شدند. این ۱۵۰ جمله ذیل ستون (A) در کاربرگی جدید از نرم‌افزار اکسل درج گردید. سپس، جملاتی که فهم درست آنها نیازمند بافت متنی بود، حذف و جملاتی جدید به صورت تصادفی از کاربرگ اولیه استخراج و به کاربرگ

²⁹ I Gede Megantara

³⁰ Abdulhammed A. Ashuja'a & Sumaiah M. Almatari & Ali S. Alward

³¹ Research Randomizer

²⁵ Guzzo Kevin Patrik & Naranjo Ruiz Mónica & Suárez de la Torre María Mercedes

²⁶ Hongjun Chen & Rouyi Qio & Yu Wang

²⁷ Martine de Nijs

²⁸ Mei Liang & Jiafeng Liu

جدید افزوده شد. پس از اتمام نمونه‌گیری، ۱۵۰ جمله مذکور توسط دو متخصص (استادیار مطالعات ترجمه و استادیار زبان‌شناسی) بررسی و نهایی‌سازی شدند. سپس، ترجمه فارسی جلد نخست مطالعه شد و معادل تک‌تک جملات انگلیسی استخراج و مقابل هر جمله ستون (A) در ستون (D) قرار داده شدند. به این ترتیب، پیکره موازی پژوهش تهیه گردید.

سپس، انواع سه‌گانه استعاره‌های مفهومی به‌کاررفته در جملات ستون (A) بررسی و اطلاعات به‌دست‌آمده ذیل ستون (B) درج شدند. در ستون (C) هم، انطباق میان دامنه‌ای انواع سه‌گانه استعاره‌های مفهومی درج شد. ذیل ستون (E)، انواع سه‌گانه استعاره‌های مفهومی موجود در جملات فارسی نوشته شد. در ستون (F) هم، انطباق میان دامنه‌ای انواع سه‌گانه استعاره‌های مفهومی به‌کاررفته در جملات ستون (D) قرار گرفت. رویه به‌کاررفته برای ترجمه هر استعاره مفهومی از طریق تحلیل مقایسه‌ای و انطباق میان دامنه آن طبق نظریه اشمیت (۲۰۱۲) استخراج و در ستون (G) درج شد؛ و روش‌های ترجمه هر استعاره مفهومی با توجه به رویه‌های ترجمه

به‌دست‌آمده و طبق نظریه نیومارک (۱۹۸۸) استخراج و در ستون (H) درج گردید.

۴. نتایج

۴.۱ استعاره‌های مفهومی

از متن مبدأ ۱۵۰ جمله حاوی استعاره مفهومی استخراج شد، که طبق دسته‌بندی سه‌گانه لیکاف و جانسون (۲۰۰۳) مطالعه گردیدند. نتایج این بررسی نشان داد که ۹۶ جمله حاوی استعاره مفهومی ساختاری (STM^{۳۵})، ۲۷ جمله حاوی استعاره هستی‌شناسی (ONM^{۳۳})، و ۲۷ جمله حاوی استعاره جهت‌مند (ORM^{۳۴}) هستند. از ۱۵۰ استعاره مفهومی موجود در متن مبدأ، ۱۱۷ مورد به استعاره مفهومی و ۳۱ مورد به عبارت غیراستعاری (NME^{۳۵}) ترجمه شده بودند؛ و تنها ۲ مورد ترجمه نشده (UNT^{۳۶}) بود. از ۱۱۷ استعاره مفهومی مقصد، ۸۶ مورد ساختاری، ۲۵ مورد هستی‌شناسی، و ۶ مورد جهت‌مند بودند.

در ادامه، چند نمونه برای نشان دادن چگونگی تشخیص و تعیین استعاره‌های مفهومی ارائه می‌گردد:

جدول ۱: چگونگی تشخیص و تعیین استعاره مفهومی ساختاری - الف

انطباق میان دامنه‌ای	نوع استعاره مفهومی	جمله متن مقصد	انطباق میان دامنه‌ای	نوع استعاره مفهومی	جمله متن مبدأ
سنت‌ها معیار هستند.	STM	تا حدی طبق سنت، اما بیشتر از روی این که خاندان دث‌استاکر همیشه حس می‌کردند بهتر است یکی دو راه برای حرکت مخفی داشته باشند.	traditions are containers.	STM	Partly out of tradition but mostly because the Deathstalkers had always felt it a good idea to have an ace or two hidden up their sleeves.

عبارت مشخص‌شده در جمله انگلیسی به‌عنوان استعاره مفهومی استخراج گردید. به این صورت که «out of tradition» به معنای «بر اساس سنت» است و معنای

استعاری آن در طول زمان به معنای اصطلاحی تبدیل شده است. در واقع، سنت به‌صورت ساختاری معرفی شده که دارای ابعاد ظرف‌مانند است. در زبان مقصد نیز، از عبارت استعاری

³⁵ No Metaphorical Expression

³⁶ Untranslated

³² Structural Metaphor

³³ Ontological Metaphor

³⁴ Orientation Metaphor

برای بیان مفهوم موردنظر استفاده شده و استعاره به کاررفته در آن از نوع ساختاری اما دارای انطباق میان دامنه‌ای متفاوتی نسبت به زبان مبدأ است.

جدول ۲: چگونگی تشخیص و تعیین استعاره مفهومی ساختاری - ب

انطباق میان دامنه‌ای	نوع استعاره مفهومی	جمله متن مقصد	انطباق میان دامنه‌ای	نوع استعاره مفهومی	جمله متن مبدأ
NTLM	UNT	مارکی امیدوار بود با سفر به ویریموند، مخازن عضو و حسابش را از نو پر کند و فضاییمایش را به تعمیرگاه برساند.	Fortune is a constructed object.	STM	Markee had been relying on the Virimonde run to restock the body banks and <u>repair his fortunes</u> and his ship.

در عبارت «repair his fortunes»، بخت یک مفهوم انتزاعی است و در قالب یک شیء مفهومی‌سازی شده که ساختاری شکننده اما قابل ترمیم دارد. در واقع، بخت به واسطه انطباق میان دامنه‌ای «Fortune is a constructed object» در قالب نوعی شیء سازمان یافته تا قابل درک و بیان باشد. این عبارت متن مقصد ترجمه نشده است.

جدول ۳: چگونگی تشخیص و تعیین استعاره مفهومی هستی‌شناسی - الف

انطباق میان دامنه‌ای	نوع استعاره مفهومی	جمله متن مقصد	انطباق میان دامنه‌ای	نوع استعاره مفهومی	جمله متن مبدأ
ذهن ظرفی برای احساسات است.	ONM	جنگ واقعی در فکر و قلب مردم اتفاق می‌افتد.	Mind is a container for emotions.	ONM	The real war will be fought and won <u>in the hearts and minds of people</u> everywhere.

شکل ظرفی برای اعتقاد و احساس معرفی کرده است. در نسخه فارسی این جمله هم ذهن در قالب ظرفی برای عقاید و احساسات موجودیت پذیرفته و مفهوم آن از این طریق قابل فهم شده است.

عبارت «in the minds of people» بنا بر تعریف لیکاف و جانسون (۲۰۰۳)، استعاره هستی‌شناسی با انطباق میان دامنه‌ای «The mind is a container for emotion.» است. این استعاره به ذهن انسان موجودیت داده و آن را به

جدول ۴: چگونگی تشخیص و تعیین استعاره مفهومی هستی‌شناسی - ب

جمله متن مبدأ	نوع استعاره مفهومی	انطباق میان دامنه‌ای	جمله متن مقصد	نوع استعاره مفهومی	انطباق میان دامنه‌ای
Silence said harshly, <u>forcing the</u> <u>words out.</u>	ONM	Ideas are substance.	سایپنس با صدایی خراشیده و به‌زحمت گفت.	NME	NTLM

«substance» و مفهوم‌سازی مفهوم انتزاعی کلام پرداخته است. اما در زبان مقصد، مفهوم انتزاعی کلام به غیراستعاری ترجمه شده و هیچ انطباق میان دامنه‌ای برای بیان مفهوم انتزاعی کلام در آن به کار نرفته است.

در متن مبدأ، عبارت «forcing the words out» واژه‌ها را به‌صورت یک ماده که از ظرفی بیرون می‌ریزند مفهوم‌سازی کرده است. به عبارتی، کلام را ماده ظرف در نظر گرفته و از این طریق به بیان واضح‌تر انطباق میان دامنه‌ای «Ideas are

جدول ۵: چگونگی تشخیص و تعیین استعاره مفهومی جهت مند - الف

جمله متن مبدأ	نوع استعاره مفهومی	انطباق میان دامنه‌ای	جمله متن مقصد	نوع استعاره مفهومی	انطباق میان دامنه‌ای
Even Owen's <u>head</u> <u>of security</u> didn't know about these tunnels.	ORM	High status is up.	حتی رئیس محافظان او هم از وجود این تونل‌ها خبر نداشت.	NME	NTLM

بالاترین جایگاه است و در رأس قرار می‌گیرد. جمله فارسی این نمونه هیچ‌گونه انطباق میان دامنه‌ای ندارد و به‌صورت عبارت غیراستعاری ترجمه شده است.

عبارت «head of security» نشان‌دهنده کاربرد استعاره مفهومی جهت مند است. هرچه مقام بهتر باشد فرد در جایگاه بالاتری قرار دارد؛ بنابراین، کسی که بهترین مقام را دارد در

جدول ۶: چگونگی تشخیص و تعیین استعاره مفهومی جهت مند - ب

جمله متن مبدأ	نوع استعاره مفهومی	انطباق میان دامنه‌ای	جمله متن مقصد	نوع استعاره مفهومی	انطباق میان دامنه‌ای
Just a few <u>high spirits</u> , that's all.	ORM	Virtue is up.	فقط چند نفر <u>آدم پراثرزی‌ان</u> ، همین.	ONM	انرژی ماده ظرف است.

رویه‌ها عبارت‌اند از: ۱- الف) ترجمه عبارت استعاری به عبارت استعاری دارای استعاره مفهومی، انطباق و معنای یکسان؛ ۱- ب) ترجمه عبارت استعاری به عبارت استعاری دارای استعاره مفهومی و معنای یکسان اما انطباق متفاوت؛ ۲) ترجمه عبارت استعاری به عبارت استعاری دارای استعاره مفهومی و انطباق متفاوت اما معنای یکسان؛ ۳) ترجمه عبارت استعاری به عبارت غیراستعاری دارای معنای یکسان؛ ۴) ترجمه عبارت استعاری به عنصر صفر؛ ۵) ترجمه عبارت غیراستعاری به عبارت

روحیه به‌عنوان یک مفهوم انتزاعی، در قالب جهت بالا مفهوم‌سازی شده است. در ترجمه این نمونه، از استعاره هستی‌شناسی برای بیان مفهوم انتزاعی و انتقال پیام استفاده گردیده است.

۴،۲ رویه‌های به‌کاررفته در ترجمه استعاره‌های

مفهومی

همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، از رویه‌های ترجمه استعاره مفهومی اشمیت (۲۰۱۲) در پژوهش حاضر استفاده شد. این

استعاری دارای معنای یکسان؛ و ۶) ترجمه عنصر صفر به عبارت استعاری. شایان ذکر است که چون مبنای استخراج داده‌های پژوهش حاضر، استخراج استعاره‌های مفهومی از متن مبدأ بوده، تنها ۴ رویه نخست برای بررسی داده‌ها موضوعیت دارند. از کل استعاره‌های مفهومی، ۹۱ مورد با رویه ۱-الف، ۱۸ مورد با رویه ۱-ب، ۳۱ مورد با رویه ۳، ۸ مورد با رویه ۲، و ۲ مورد با رویه ۴ ترجمه گردیدند.

در ادامه، چند نمونه برای نشان دادن چگونگی تعیین رویه‌های ترجمه ارائه می‌گردد:

1. The real war will be fought and won in the hearts and minds of people everywhere.

جنگ واقعی در فکر و قلب مردم اتفاق می‌افتد.

رویه ۱-الف. استعاره هستی‌شناسی و انطباق میان دامنه‌ای «ذهن ظرفی برای احساسات است.» هم در متن مبدأ و هم در متن مقصد برای بیان یک مفهوم انتزاعی مورد استفاده قرار گرفته است.

2. Partly out of tradition, but mostly because the Deathstalkers had always felt it a good idea to have an ace or two hidden up their sleeves.

تا حدی طبق سنت، اما بیشتر از روی این که خاندان دث‌استاکر همیشه حس می‌کردند بهتر است یکی دو راه برای حرکت مخفی داشته باشند.

رویه ۱-ب). در متن مبدأ، استعاره ساختاری با انطباق «traditions are containers» برای مفهوم سنت به کاررفته است؛ اگرچه در متن مقصد برای بیان مفهوم انتزاعی مورد نظر از استعاره ساختاری استفاده شده، اما انطباقی که پیام آن را برساند متفاوت است. در متن مقصد از انطباق «سنت‌ها معیار هستند.» برای بیان و درک مفهوم انتزاعی استفاده شده است.

3. Just a few high spirits, that's all.

فقط چند نفر آدم پرانرژی‌ان، همین.

رویه ۲. در متن مبدأ برای بیان مفهوم انتزاعی روحیه از استعاره جهت‌مند با انطباق «virtue is up» استفاده کرده است. درحالی که در متن مقصد، از استعاره هستی‌شناسی با انطباق «انرژی ماده ظرف است.» استفاده شده است.

4. Silence said harshly, forcing the words out.

سایلبس با صدایی خراشیده و به‌زحمت گفت.

رویه ۳. در متن مبدأ، از استعاره هستی‌شناسی با انطباق «ideas are substance» استفاده شده؛ اما در ترجمه فارسی،

این موضوع با عبارت غیراستعاری و به‌صورت ساده بیان شده است.

5. Even Owen's head of security didn't know about these tunnels.

حتی رئیس محافظان او هم از وجود این تونل‌ها خبر نداشت.

رویه ۳. در متن مبدأ این جمله، استعاره جهت‌مند با انطباق «high status is up» برای مفهوم‌سازی رئیس استفاده شده است. اما، مترجم در متن مقصد از عبارت غیراستعاری رئیس محافظان استفاده کرده است.

6. Markee had been relying on the Virimonde run to restock the body banks and repair his fortunes and his ship.

مارکی امیدوار بود با سفر به ویریموند مخازن عضو و حسابش را از نو پر کند و فضاپیماش را به تعمیرگاه برساند. رویه ۴. عبارت «repair his fortunes» اصلاً ترجمه نشده است.

با توجه نتایج ارائه شده، می‌توان اظهار کرد که رویه ۱-الف بیشترین بسامد را داشته و سپس، رویه‌های ۳، ۱-ب، ۲، و ۴ از حیث بسامد به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفتند.

۳،۴ روش‌های به‌کاررفته در ترجمه استعاره‌های مفهومی روش‌های هشت‌گانه نیومارک (۱۹۸۸) عبارت‌اند از ۱. واژه‌به‌واژه، ۲. تحت‌اللفظی، ۳. وفادار، ۴. معنایی، ۵. ارتباطی، ۶. اصطلاحی، ۷. آزاد، و ۸. اقتباسی. شایان ذکر است که به دلیل ماهیت پیکره مورد استفاده، روش‌های ۱ و ۸ در پژوهش حاضر موضوعیت ندارند. همچنین، روش ۶ با مطالعه رویه ۵ حاصل می‌شود که به دلیل موضوعیت‌نداشتن رویه ۵ در پژوهش حاضر، این روش نیز به کار گرفته نشده است. بررسی سایر روش‌های ترجمه استعاره مفهومی نتایج ذیل، که به ترتیب روش‌های ترجمه مبدأمحور و مقصدمحور نیومارک (۱۹۹۸) ارائه می‌گردند، را در پی داشت: ۹۱ مورد از استعاره‌های مفهومی به روش تحت‌اللفظی، ۱۸ مورد به روش معنایی، ۸ مورد به روش ارتباطی، و ۳۳ مورد به روش آزاد ترجمه شده‌اند. در ادامه، چند نمونه برای نشان دادن چگونگی تعیین روش‌های ترجمه ارائه می‌گردد:

1. The real war will be fought and won in the hearts and minds of people everywhere.

جنگ واقعی در فکر و قلب مردم اتفاق می‌افتد.

روش ۲. نوع استعاره، انطباق و معنای یکسان (رویه ۱- الف) باعث ترجمه تحت‌اللفظی گردیده است.

2. Partly out of tradition, but mostly because the Deathstalkers had always felt it a good idea to have an ace or two hidden up their sleeves.

تا حدی طبق سنت، اما بیشتر از روی این که خاندان دث‌استاکر همیشه حس می‌کردند بهتر است یکی دو راه برای حرکت مخفی داشته باشند.

روش ۴. نوع استعاره مفهومی تغییر نکرده، اما انطباق استعاری به کاررفته در دو زبان مبدأ و مقصد متفاوت است (رویه ۱-ب)، که موجب ترجمه معنایی شده است.

3. Just a few high spirits, that's all.

فقط چند نفر آدم پرانرژی‌ان، همین.

روش ۵. انطباق استعاری در زبان مبدأ و مقصد متفاوت اما معنا حفظ شده است. استعاره جهت‌مند به استعاره هستی‌شناسی تغییر یافته است، اما آنچه دستخوش تغییر نشده پیام نویسنده متن مبدأ است (رویه ۲)، که موجب ترجمه ارتباطی شده است.

4. Silence said harshly, forcing the words out.

سایلیس با صدایی خراشیده و به‌زحمت گفت.

5. Even Owen's head of security didn't know about these tunnels.

حتی رئیس محافظان او هم از وجود این تونل‌ها خبر نداشت.

6. Markee had been relying on the Virimonde run to restock the body banks and repair his fortunes and his ship.

مارکی امیدوار بود با سفر به ویریموند مخازن عضو و حسابش را از نو پر کند و فضایپیمایش را به تعمیرگاه برساند.

روش ۷. عبارت استعاری متن مبدأ در جملات ۴ و ۵ به عبارت استعاری و جمله ۶ به روش صفر ترجمه شده‌اند. در واقع، مترجم با فهم درون‌مایه به انتقال پیام به‌صورت آزادانه پرداخته است و خود را مقید به ترجمه استعاری نکرده است (رویه ۳)، که موجب ترجمه آزاد شده است.

با توجه نتایج ارائه شده، می‌توان گفت که روش ترجمه تحت‌اللفظی بیشترین بسامد را داشته است. پس از آن، روش‌های ترجمه آزاد، معنایی، و ارتباطی از حیث بسامد کاربرد به ترتیب در رتبه‌های دوم تا چهارم قرار گرفتند؛ و هیچ ترجمه‌ای به روش وفادار صورت نگرفته است.

۵. بحث و بررسی

در پاسخ به پرسش نخست، رویه‌ای که با ۶۰٪ بیشترین بسامد را داشت رویه ۱-الف است. این موضوع جهان‌شمول بودن استعاره مفهومی را نشان می‌دهد؛ چراکه پیام نویسنده و معنا با حفظ انطباق میان‌دامنه‌ای و نوع استعاره از متن مبدأ به زبان مقصد منتقل شده است و مفهوم انتزاعی به‌کاررفته در استعاره مفهومی بین دو زبان از طریق انطباق میان‌دامنه‌ای یکسان مفهوم‌سازی می‌شود. پژوهشگرانی چون افراشی و وادی‌پور (۱۳۹۰)، صراحی (۱۳۹۱)، امیری شایسته (۱۳۹۳)، سالمی و جعفرپور (۲۰۲۰)، مگانتارا (۲۰۱۷) و شجاع و همکاران (۲۰۱۹) در رابطه با ترجمه استعاره مفهومی به نتایج مشابه دست یافتند. شایان‌ذکر است که نظرات اشمیت (۲۰۱۴) درباره جهان‌شمول بودن استعاره مفهومی با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد.

پس از رویه ۱-الف، رویه ۳ بیشترین بسامد، ۲۱٪، را داشت. در این رویه، مترجم معنا را دقیق منتقل می‌کند، اما هیچ‌گونه انطباق میان‌دامنه‌ای را در ترجمه به کار نمی‌برد. از دلایل این امر می‌توان به فرهنگ‌وابستگی زبان اشاره کرد. افراشی و همکاران (۱۳۹۰)، افراشی و وادی‌پور (۱۳۹۰)، صراحی (۱۳۹۱)، امیری شایسته (۱۳۹۳)، سالمی و جعفرپور (۲۰۲۰)، خاکی‌پور و امجد (۲۰۱۹)، لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵)، پاتریک و همکاران (۲۰۱۰)، و شجاع و همکاران (۲۰۱۹) به نتایجی مشابه با نتایج پژوهش حاضر دست یافتند. نایس (۲۰۱۵)، و پاتریک و همکاران (۲۰۱۰) ویژگی فرهنگ‌وابستگی زبان و کاربرد متفاوت استعاره مفهومی و انطباق آن را مؤثر می‌دانند. نتایج پژوهش حاضر از حیث تأثیر عوامل زبانی، فرهنگی، بافت زبان مقصد، و ویژگی‌های درون‌زبانی با پژوهش‌های مذکور مشابه است.

رویه ۱-ب دارای رتبه سوم با ۱۲٪ کاربرد بود. در این مورد، نوع استعاره مفهومی که از متن مبدأ وارد زبان مقصد می‌گردد یکسان است؛ اما انطباقی که مفهوم‌سازی مفهوم انتزاعی را بر عهده دارد در دو زبان متفاوت است. این نوع رویه علاوه بر ویژگی جهان‌شمول بودن زبان به ویژگی فرهنگ‌وابسته بودن آن نیز تکیه دارد. خاکی‌پور و امجد (۲۰۱۹)، اشمیت (۲۰۱۴)، و لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵)، نیز در پژوهش‌های خود با روش‌های متفاوت پژوهشی به نتایجی دست یافتند که با نتیجه پژوهش حاضر مشابه هستند.

رویه ۲ در رتبه چهارم با ۵٪ کاربرد قرار گرفت. در این رویه نوع استعاره مفهومی حین ترجمه تغییر می‌کند و تنها معنا حفظ

می‌گردد. استعاره مفهومی در این رویه، نسبت به رویه ۱-ب بیش‌تر تحت‌تأثیر فرهنگ دو زبان قرار می‌گیرد و نوع استعاره مفهومی در حین عمل ترجمه دستخوش تغییر می‌شود. لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵) و پاتریک و همکاران (۲۰۱۰) هم در پژوهش‌های خود به نتایجی دست یافتند که تفاوت نوع استعاره مفهومی را حین ترجمه نشان می‌دهد.

رویه ۴ آخرین رویه مورد استفاده در ترجمه استعاره مفهومی بود که تنها به میزان ۲٪ استفاده شده است. در این رویه، استعاره مفهومی اصلاً ترجمه نمی‌گردد و در متن مقصد هیچ پیامی درباره آن نیست. در نتایج هیچ‌کدام از پژوهش‌هایی که در پیشینه پژوهش ارائه شد، از این رویه استفاده نشده بود؛ اگرچه در پژوهش حاضر این رویه، در ترجمه دو استعاره مفهومی به کار گرفته شده بود. از دلایل این امر، می‌توان به نوع داده‌های پژوهش‌های مربوط، روش بررسی و مطالعه آنها، و حتی دقت و حوصله مترجم نام برد.

در پاسخ به پرسش دوم، روش ترجمه تحت‌اللفظی با ۶۱٪، بیشترین کاربرد را در ترجمه استعاره مفهومی داشت. این روش که از مطالعه رویه ۱-الف به دست آمد، موجب انتقال پیام متن مبدأ با حفظ ساختار زبان مبدأ و انطباق میان‌دامنه‌ای و نوع استعاره مفهومی به متن می‌شود. پژوهش‌های افراشی و همکاران (۱۳۹۰)، خاکی‌پور و امجد (۲۰۱۹)، سالمی و جعفرپور (۲۰۲۰)، شجاع و همکاران (۲۰۱۹)، لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵)، چن و همکاران (۲۰۱۳)، اشمیت (۲۰۱۴)، نایس (۲۰۱۵)، پاتریک و همکاران (۲۰۱۰)، و مگانتارا (۲۰۱۷) نتایجی مشابه با پژوهش حاضر را در رابطه با کاربرد روش ترجمه تحت‌اللفظی در بر داشتند.

ترجمه آزاد دارای رتبه دوم و به میزان ۲۲٪ اعمال شده بود. مترجم آزادانه ترجمه را انجام داده و از عبارت غیراستعاری زبان مقصد برای انتقال پیام نویسنده متن مبدأ استفاده کرده است. خاکی‌پور و امجد (۲۰۱۹)، شادمان و همکاران (۱۴۰۰)، شجاع و همکاران (۲۰۱۹)، لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵)، چن و همکاران (۲۰۱۳)، پاتریک و همکاران (۲۰۱۰)، و مگانتارا (۲۰۱۷) در بررسی‌های خود به نتایجی دست یافتند که نشان‌دهنده ترجمه غیراستعاری عبارت‌های استعاری بودند.

ترجمه معنایی دارای رتبه سوم تکرار ۱۲٪ بود، که نشان داد استعاره مفهومی حین ترجمه حفظ می‌گردد، اما انطباق میان‌دامنه‌ای آن برای انتقال پیام و معنا تغییر می‌کند. بنابراین، می‌توان استدلال کرد ترجمه معنایی روی انطباق استعاری تأثیر

می‌گذارد. خاکی‌پور و امجد (۲۰۱۹)، چن و همکاران (۲۰۱۳)، مگانتارا (۲۰۱۷)، لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵)، و اشمیت (۲۰۱۴) به نتایج مشابهی در رابطه با نوع روش ترجمه و محصول ترجمه دست یافتند.

ترجمه ارتباطی با ۵٪ تکرار دارای رتبه چهارم بود. در این روش، استعاره مفهومی متن مبدأ حین ترجمه به استعاره دیگری تبدیل می‌شود. در واقع، تأثیر این روش ترجمه روی انواع سه‌گانه استعاره مفهومی لیکاف و جانسون (۲۰۰۳) خود را نشان می‌دهد. مطالعه اشمیت (۲۰۱۴)، چن و همکاران (۲۰۱۳)، مگانتارا (۲۰۱۷)، لی‌ینگ و لو (۲۰۱۵)، و پاتریک و همکاران (۲۰۱۰) روی روش‌های ترجمه استعاره مفهومی، همچون پژوهش حاضر، حاکی از تغییر نوع استعاره مفهومی حین ترجمه بود.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر یک بررسی موردی است و بدیهی است که توان تعمیمی یافته‌های آن بسیار محدود است؛ درعین‌حال، مقایسه نتایج و یافته‌های پژوهش حاضر، با پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که پیامدهای ضمنی مرتبط با یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند دست‌مایه‌ای برای طراحی و اجرای پژوهش‌های پیکره‌ای و کمی با توان تعمیمی بالاتر قرار بگیرد. از جمله پیامدهای ضمنی پژوهش حاضر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: نخست، یافته‌ها نشان داد که در بررسی موردی حاضر، در متن ترجمه فارسی استعاره ساختاری در بازانطباق استعاری نسبت به دو نوع دیگر استعاره مفهومی بیشتر به کار می‌رود. این موضوع نشان‌دهنده بیشترین میزان کاربرد استعاره ساختاری برای بیان مفاهیم انتزاعی ساختار رویداد در زبان فارسی است. دوم، بر اساس نتایج بررسی موردی حاضر، می‌توان انتظار داشت که انطباق استعاری جهت‌مند در زبان فارسی نسبت به انگلیسی کاربرد کمتری دارد؛ چراکه این نوع استعاره در بیشتر جملات متن مبدأ، به صورت غیراستعاری ترجمه شده است. این موضوع به‌علاوه عدم تغییر استعاره ساختاری و یا هستی‌شناسی به استعاره جهت‌مند، کاربرد اندک طرح‌واره جهتی را در زبان فارسی نشان می‌دهد. چه‌بسا، فارسی‌زبانان در موارد به نسبت کمتری برای درک مفاهیم انتزاعی از طریق درک تجربه از طرح‌واره جهتی استفاده می‌کنند. سوم، در پژوهش حاضر، مشخص شد رویه‌های ترجمه پیش‌نیاز و لازمه مطالعه روش‌های ترجمه هستند. به عبارت دقیق‌تر، ویژگی‌های زبانی دو زبان مبدأ و مقصد و نوع

پیام باعث می‌شود مترجم یک شمای کلی از متن مبدأ در ذهن خود ایجاد کند و برای کلیت متن روشی خاص را برای ترجمه انتخاب کند (وینی و داربلنی، ۱۹۹۵). اما عوامل بافتی، که در جملات، عبارات و واژگان به کاررفته در متن قابل تشخیص هستند، نیازمند توجه به جزئیات و نکاتی ریز هستند. انتقال صحیح و مناسب پیام به همراه جزئیات و عوامل بافتی نیازمند انتخاب رویه مناسب است. یکی از تلویحات عملی که می‌توان، به اعتبار همسویی یافته‌های بررسی موردی حاضر با بسیاری از پژوهش‌های پیشین، پیشنهاد کرد این است که در آموزش ترجمه به دانشجویان این رشته و مترجمان نوپا، مدنظر قراردادن رویکرد شناختی به ترجمه و شناخت و کاربرد رویه‌ها و روش‌های مناسب در انتقال استعاره مفهومی و انطباق میان دامنه‌ای روشی مناسب برای تربیت مترجمان حرفه‌ای و افزایش بار علمی و سطح آگاهی آنان است. همچنین، به نظر می‌رسد بهره‌گرفتن از نظریه‌ها و یافته‌های زبان‌شناسی شناختی، از جمله نظریه استعاره مفهومی، می‌تواند در تحلیل و نقد ترجمه مفید باشد؛ به صورتی که، کاربرد رویه و روش مناسب در ترجمه استعاره مفهومی به‌عنوان ملاکی در نظر گرفته شود که رعایت آن باعث شود متن ترجمه در پژوهش‌های علمی و نیز آزمون‌های ترجمه از امتیازی بالا برخوردار شود.

پژوهش حاضر صرفاً به بررسی رویه‌ها و روش‌های ترجمه انگلیسی به فارسی استعاره‌های مفهومی به کاررفته در یک جلد از رمانی علمی تخیلی پرداخت که یک مترجم تنها یک بار آن را ترجمه کرده است. در نظر گرفتن تعداد رمان‌های علمی تخیلی بیشتر و ترجمه چندین مترجم، نتایج تعمیم‌پذیر بیشتری را در پی خواهد داشت. افزون بر آن، استعاره‌های مفهومی پژوهش حاضر تنها از منظر زبان‌شناسی شناختی مورد بررسی قرار گرفتند؛ حال آنکه حوزه بوطیقای شناختی استعاره مفهومی را به‌گونه‌ای دیگر توصیف می‌کند. امید است یافته‌های پژوهش حاضر با وجود محدودیت‌ها و کمبودها، به انجام پژوهش‌های communicative translation theory. *Studies in Literature and Language*, 13(3), 32-37. Ashuja'a A. A., Almatari S. M., & Alward A. S. (2019). Exploring strategies for translating metaphors of English into Arabic with reference to scientific texts. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, 7(3), 26-38.

آتی در حوزه زبان‌شناسی شناختی و ترجمه بینجامد و در بهبود و پیشرفت حل مسائل زبانی مثرتر واقع گردد.

فهرست منابع فارسی

اسفندیاری، رجب، وادی پور، قاسم و شعبانی، محمدباقر. (۱۴۰۱). کاربرد استعاره‌های مفهومی به‌عنوان یک راه‌حل شناختی برای چالش نگارش در زبان انگلیسی: تأثیر آموزش بر نگرش نوشتاری و خودکارآمدی نوشتاری زبان‌آموزان. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۲ (۳)، ۲۱۳-۱۹۵.

افراشی، آریتا و وادی پور، قاسم. (۱۳۹۰). رویکرد شناخت‌نگر به ترجمه استعاره‌های مفهومی در فیلم‌های مستند. *مطالعات ترجمه*، سال نهم، شماره ۳۴، ۵۴-۳۹.

افراشی، آریتا، حسامی، تورج، و سالاس، بتاتریس (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی استعاره‌های مفهومی جهتی در زبان‌های اسپانیایی و فارسی. *جستارهای زبانی*، ۳ (۴)، ۱-۲۳.

امیری شایسته، لیلی (۱۳۹۳). ترجمه استعاره‌های شناختی در اشعار پروین اعتصامی. به راهنمایی سالار منافی اناری. تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده زبان‌های خارجی.

شادمان، یسرا، احمدی، محمدنبی، ملکیان، سحر (۱۴۰۰). نقش استعاره‌های مفهومی در ترجمه صحیفه سجّادیه از منظر زبان‌شناسی شناختی و الگوی لیکاف و جانسون. *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۱ (۲۴)، ۱۴۴-۱۲۱.

صراحی، امین (۱۳۹۱). بررسی مقابله‌ای استعاره در زبان‌های فارسی و انگلیسی بر اساس نظریه استعاره مفهومی. به راهنمایی محمد عموزاده. اصفهان، دانشگاه اصفهان، دانشکده زبان‌های خارجی.

گلفام، ارسلان، نهماوندی، متین. (۱۴۰۱). تأثیر استعاره‌های مفهومی چندشیوه در بهبود مهارت‌های خواندن و نوشتن زبان انگلیسی. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۲ (۲)، ۱۳۱-۱۵۳.

فهرست منابع انگلیسی

Afifah, W. (2012). Translation methods and procedures preference of English department students Universitas Airlangga on translating Aesop Fables. *Anglicist*, 1(2), 36-42.

Ailan, D. (2016). A study of film title translation from the perspective of Peter Newmark's

- Chen, H., Qiu, R. & Wang, Y. (2013). The translation strategy of advertisement based on nonequivalence between Chinese and English conceptual metaphors. *International Journal of English Linguistics*, 3(5), 29-37.
- Faishol, S. A. (2019). *Translation techniques used in translating the main character's dialogues in Lore's Lorien Legacies: I'm number four into Indonesian*. (Unpublished doctoral dissertation). Universitas Negeri Semarang.
- Ginting, D. F., Nainggolan, R. M., & Mono, U. (2018). Translation methods in Reader's Digest Magazine by students of the English department at HKBP Nommensen University. *Proceedings of ISELT FBS Universitas Negeri Padang*, 6, 195-198.
- Green, S. R. (1995). *Deathstalker 01*. UK: Gollancz.
- Green, S. R. (2013). *Deathstalker 01* (A. Ahmai, Trans.). Tehran: Viad Publications. (Original work published 1995)
- Kajtazović, E. (2018). Conceptual metaphor in short stories of Alexandar Hemon. *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, 21(1), 90-114.
- Khakipour, S. & Amjad, F. A. (2019). Conceptual metaphor in literary discourse: A case study of Shakespeare's Macbeth and its three Persian translations. *Journal of Translation and Interpretation [online]*, 12(2), 50-65.
- Koulchitskaya, L. V. (2012). Conceptual metaphorization of translation in the English and Russian languages of translation studies. *Вестник МГУЛВ. Выпуск*, 9(642), 150-159.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge University Press
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2017). Conceptual metaphor theory. In Semino, E. Demjén, Z. (Eds.) *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*. London and New York: Routledge.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G., Espenson, J., & Schwartz, A. (1991). *Second draft copy: Master metaphor list*. Berkeley: University of California.
- Liang, M. & Liu, J. (2015). Translating conceptual metaphor in Chinese stock news report: A web-based study. *English Language and Literature Studies*, 5(3), 118-124.
- Massey, G. & Ehrensberger-Dow, M. (2017). Translating of conceptual metaphor: The process of managing interlingual asymmetry. *Research in Language*, 15(2), 173-189.
- Megantara, I. G. (2017). The translation of Indonesian conceptual metaphor found in the novel Tarian Bumi into English. *Lingua scientia*, 24(2), 71-78.
- Merakchi, Kh. (2017). *The translation of metaphor in popular science from English into Arabic in the domain of astronomy and astrophysics*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Surrey.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall International vUIO Ltd.

Shanghai Foreign Language Education Press.

Nijs, M. (2015). *Translation metaphors we live by Conceptual metaphor in a cross-cultural setting*. (Unpublished master's thesis). Leiden University.

Nugraha, A. & Nugroho, M. A. B. & Rahman, Y. (2017). English-Indonesian translation methods in the short story "A Blunder" by Anthon Chekhov. *Indonesian EFL Journal*, 3(1), 79-86.

Nurhanifah, N. D. (2019). *An analysis of English-Indonesian translation methods in products label*. (Unpublished doctoral dissertation). Muhammadiyah University of Surakarta, Indonesia.

Patrick, G. K., Ruiz, M. N. & Mercedes, S. D. L. T. M. (2010). Translation and cognition: metaphor in specialized texts. *Ánfora*, 17(28), 13-34.

Salemi, R. & Jafarpour, A. (2020). A cognitive study of conceptual metaphors in English and Persian: Universal or culture-specific? *The Journal of Applied Linguistics and Applied Literature; Dynamic and Advances*, 8(1), 9-31.

Schmidt, G. (2012). *A cognitive-linguistic approach to the translation of metaphor from English into Croatian*. (Unpublished doctoral dissertation). Strossmayer University of Osijek, Croatia.

Shabitah, W. & Hortono, R. (2020). The use of Newmark's translation method in translating Forman's novel "I was here" From English into Indonesian. *Journal of*

Literature, Linguistics, and Cultural Studies, 9(1), 63-75.

Schäfnner, C. (2004). Metaphor and Translation: Some implication of cognitive approach. *Journal of Pragmatics*, 36(7), 1253- 1269.

Schmidt, G. (2014). Metaphor translation in subtitling. *Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, 831, 95-104.

Tebbit, S. & Kinder, J. J. (2016). Translation developed metaphors. *Fédération des Traducteurs (FIT) Revue Babel*, 62(3), 402-422.

Vinay, J.P. & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A methodology for translation*. Translated and edited by Joan C. Sagar & M. J. Hamel. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamin Publishing Company.

Vučković, M. (2020). *A cognitive approach to translating metaphor in self-help discourse: An analysis of Buddha's brain by Rick Hanson and Richard Mendius and its translation into Croatian*. (Unpublished master's Thesis). University of Zagreb, Croatia.

Zheng, W. (2018). Exploring Newmark's communicative translation and text topology. *Advances in social sciences, education, and humanities research*, p. 185. 6th International Conference on Social Sciences, Education, and Humanities (SSEHR 2017) (pp. 628-630). Atlantic.